

TÜRKİYE'DE "OKULDA DEMOKRATİK EĞİTİM" ANLAYIŞININ TARİHSEL GELİŞİMİ

-|-

Cavit BİNBAŞIOĞLU

CUMHURİYETTEN ÖNCEKİ DURUM

Eğitim Tarihinde Herbart'a (1776-1841), hatta daha eskilere kadar gidebilen demokratik eğitim görüşü, Türkiye'de Tanzimat hareketleri sonucu çok ağır da olsa, yavaş yavaş gelişmeye başlamıştır. Özgürlük ve bağımsızlık düşüncesine yönelik meşrutiyet ve cumhuriyet hareketleri, gerçekte demokrasiye yönelik birer hareket olmuştur. Bununla ilgili olarak, 2. Meşrutiyet döneminde, dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de düşünce düzeyinde de olsa bazı adımlar atılmıştır. Aynı zamanda bir eğitimci de olan şair Tefik Fikret (1867-1915), "Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür, bir şairim" derken demokratik eğitime yönelik birtakım özlendirmelerini dile getiriyordu. Daha sonraları, Atatürk de 25 Temmuz 1924'te İzmir'de Öğretmenler Birliği Kongresinde öğretmenlere hitap ederken, aynı sözleri kullanarak, demokratik eğitime çok ihtiyaç gösteren Cumhuriyet rejimi için şöyle diyordu: "Sizin başarılarınız, cumhuriyetin başarısı olacaktır. Cumhuriyet sizden "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister".

20. yüzyılın başlarında, hatta daha önceden, Avrupa'da ortaya çıkan yeni okul hareketleri, eğitim ve öğretimde "etkinlik ilkesi" ile birlikte, "okulda kendi kendini yönetim" ya da "demokratik eğitim"e yer ve önem veriyordu. Bu hareket, o zamanlar, Türkiye'de de az da olsa etkisini gösterdi. 1909'da (1325) İstanbul'da basılan ve yazarı belli olmayan bir belge bunun kanıtıdır. "Yeni Mektep" adını taşıyan 19 sayfalık bu broşürü A. Fuat Gündüzalp şu sözlerle tanıtıyor:

"Konusu şu: 'Yeni Mektep Osmanlı Anonim Şirketi' adında bir şirket kurulmuş; bunun 'Heyet-i Teşvikiye Reisliğine de ünlü şair Tefik Fikret getirilmiş. Broşürün yarısı bu şirketin 42 maddeden ibaret olan tüzüğünü kapsıyor. Öbür yarısında 'Yeni Mektep'in ne olduğu açık-

landıktan sonra, 'Maksad-ı Teessüsü: Nazariyat-ı Esasiesi; Kavaid-i Tedrisiesi; Cihet-i İktisadiyesi; Şerait-i Kabulüyesi' anlatılıyor.

İngilizce çevirisiyle birlikte yayımlanmış olan bu broşürden anlıyoruz ki, o tarihlerde Avrupa'nın başlıca memleketlerinde özel teşebbüsle açılmış olan 'Yeni Mektep'lerin birkaç tanesi de Türkiye'de açılmak istenmiş; fakat, böyle bir okulun açılmış olduğuna dair bir bilgimiz yoktur" (Gündüzalp, A. Fuat. Öğretmen Meslek Kitapları Klavuzu. (Arap Harfleriyle Basılmış 257 Eserin İzahlı Bibliyografyası) (Henüz basılmadı)

Yeni okul ilkelerini açıklayan ve uygulayan belirli bir okulun varlığı bilinmiyorsa da, Türkiye'de o yıllarda başlayan eğitim hareketleri, bununla ilgili görüşleri tanıtmaya ve yaymaya

çalışıyordu. Bu amaçla Avrupa'ya, özellikle yeni okul hareketlerinin bir anlamda organize edildiği İsviçre'ye öğrenci gönderilmeye özendiriliyordu. Bu amaçla, "Avrupa'da Tahsil" adlı rehber kitaplar da çıkarılmıştır. Bunlardan biri, Atatürk zamanında milletvekilliği de yapan Tunalı Hilmi (1863-1928) tarafından yazılmıştır. 9 Şubat 1904'te çıkan bu eserde Cenevre ve oradaki okullar hakkında bilgi verildiği gibi, öğretim yöntemleri ve maarif örgütü hakkında da az çok bilgi verilmektedir. 1912 yılında Cenevre'de Türk Yurdu, aynı nitelikte, 78 sayfalık bir kitap yayımlamıştır. Adı: Cenevrede Tahsil. Yine 1909 tarihinde İstanbul Öğretmen Okulu Müdürü bulunan Sâti Bey'in okuldaki uygulamaları ve Bakanlık adına çıkardığı "Tedrisatı-İptidaiye Mecmuası"nda yaydığı fikirler de, "yeni okul" anlayışına uygun fikirlerdi. Aynı fikirleri 1911 yılında Üsküp Orta Öğretmen Okulu Müdürü olan Sabri Cemil (Yalkut) "Yeni Mektep" adını verdiği dergide yayıyordu.

Avrupa'daki yeni okulların ilki olan ve İngiltere'de Dr. Cecil Redi tarafından kurulmuş olan kır okulunun bir benzeri Paris yakınlarında Edmond Demolins tarafından kurulmuştur "Kayalar" köyünde kurulan bu okul, Avrupa'daki diğer benzerleri gibi, o zaman, "Yeni Mektep" adıyla anılıyordu. Bu okulun programları, öğretim yöntemleri, eğitim sistemi ve disiplin tarzı, yazarının, "Kayalar Okulu-Yeni Eğitim" adındaki 420 sayfalık kitabında yayımlanmış. Bu kitabı okuyan o zamanki Edirne Öğretmen Okulu müdürü Nafi Atuf (Kansu), özetleyerek, 32 sayfalık "Yeni Mektepte" adlı bir kitapçıkta 1912'de (1328) yayımladı. Kuşkusuz, bu kitap, o zaman, Avrupa'daki yeni okullara karşı açılan ilk pencere olmuştur.

Aradan 10 yıl geçtikten sonra 1922'de, bu ortam içinde Avrupa'ya gidip öğrenim görenlerden Mustafa Rıdvan (Balaban), "Avrupa'da Yeni Mektepler" adlı 36 sayfalık bir kitapçık yayımladı. Bu kitapta İngiltere'deki Dr. Cecil Redi'nin Abotsholm Almanya'da

Dr. Herman Lietz'in Haubinda Kır Terbiye Yurdu'nu ve Fransa'da Edmond Demolins'in yukarda adı geçen "Kalyalar" okulunu tanıttı. Daha sonraları bizde de "Köy Enstitüleri" adıyla kurulan okullar, savundukları ilkeler itibariyle, bu dünyadaki yeni okulların adeta birer uzantısı idi. Demokratik eğitim büyük ölçüde uygulanmıştır. Bu okulların en belirgin özellikleri iki noktada toplanabilir: (1) Öğretimde öğrenci etkinliğine yer vermek, (2) Yönetimde kendi kendine yönetime, yani demokratik eğitime yer ve önem vermek.

"Yeni Mektep" adı, cumhuriyet döneminin başlarında, çağdaş eğitim ve öğretim ilkelerinin adeta bir simgesi olmuştu. Bu adda dergiler çıkıyordu. Hıfzırrahman Raşit Öymen'in 1922'de Trabzon ve Samsun'da 14 sayı çıkan "Yeni Mektep" dergisi bunlardandır. 1949'da Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü öğretmenlerinin kurduğu ve Pedagojik Yardımlaşma Kooperatifi'nin yayımladığı 34 sayfalık "Yeni Okul Dergisi" de bu ilkelerle bağdaştırılabilir. Bunlar, savundukları demokratik eğitim görüşleri itibariyle, sanki birbirinin uzantısı gibidir.

İkinci Meşrutiyet döneminde ve cumhuriyetin ilk yıllarında oluşan bu eğitim ortamı, önce İstanbul Öğretmen okulunda ve daha sonra da diğer ilk ve orta dereceli okullarla meslek okullarında zamanla ürünlerini vermeye başladı.

CUMHURİYETİN İLK YILLARI

Cumhuriyetin ilk yıllarında ve hatta cumhuriyetten önce eski teb'a yetiştirme eğitimine karşı bir tepki başlamıştır. Öğretmen meslek dergilerinde "self government" adı verilen "kendi kendine yönetim"e ilişkin yazılar çıkmıştır. Bunlardan biri 1923 yılında Bakanlığın telif ve tercüme heyetinde üye bulunan eğitimci Mustafa Rahmi (Balaban), yazdığı bir yazıda "Çocukları ülkenin anayasasına, ta okul sıralarından itibaren hazırlamak ve bu suretle onları geleceğin toplumsal görevlerine yetiştirmek yöntemidir ki, şu sırada bizim için pek önemlidir. Bu suretle, çocuklar, hem kendi kendilerini yönetmeye alışıyorlar, hem de ülkenin esas yönetimine ısınmış oluyorlar. " Daha sonra, bu yazı aynı yıl yayımlanan "Gazi Paşa Hazretleri'nin Maarif Um-deleri ve Asri Terbiye" adlı kitabında yayımlandı.

Cumhuriyet ilan edilmezden bir yıl önce göreve başlayan Milli Eğitim Ba-

kanı İsmail Safa Özler de 8.3.1923 (1339) tarihli "Misak-ı Maarif" adıyla anılan bir genelgesinde, eğitimin amacının "yeni nesli, geleceğin ihtiyaçlarına göre hazırlamak" olduğunu göstermişti. Bu genelgeden altı ay sonra Cumhuriyet ilan edilmiştir. Gençleri Cumhuriyet yurttaşı olarak yetiştirme görevi, her şeyden önce Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevi idi. Bu da okullarda demokratik eğitime önem vermekle gerçekleştirilebilirdi. Bu nedenle Bakanlık, uygar ve demokratik bir nesil yetiştirmek için çaba harcamaya başlamıştır. Yönetmelik ve programlarda değişiklik yaparak bunun için gerekli ortamı hazırladı.

İsmail Safa Özler'den sonraki Bakan Vasıf Çınar da örgüte gönderdiği 8 Eylül 1924 (1340) tarihli bir genelgede, "Türk Ulusu, büyük özverilerden sonra, en gelişmiş bir hükümet şekli olan Cumhuriyet'i elde etmiştir. Cumhuriyet, ulusun ruhunda doğan ve kayıtsız şartsız egemenliğini devam ettiren ve onaylayan kutsal bir müessesedir." dedikten sonra, "Demokrasiye dayanan bir devletin bireylerini, birer toplumsal ve ekonomik organ olarak yetiştirmek görevimizdir." demiştir.

Yine Bakan Vasıf Çınar, daha okul yönetmeliklerinde değişiklik yapılmadan, söz konusu genelgesinde "Çocuklarımıza ve gençlere bilim ve araştırma zevkinin verilmesi gerekir. Ders saatleri dışında öğrencinin kitap okumalarını sağlamak için 'mütalaa salonları' hazırlamak ve buralarda onların ilgi ile okuyabilecekleri kitapları ve dergileri bulundurmak gerektir. Bakanlık, bu gibi kitaplıkların kurulması için önemli yardımlarda bulunacaktır. Çocuklar için oluşturulacak bu kitaplıkların bizzat kendileri tarafından yönetilmesi, eğitsel amaçlarımız açısından, son derece gereklidir." ("Tamimler", Maarif Vekaleti Mecmuası. Cilt:1, Sayı 1, Mart, 141 (1925). Türk harfleriyle yeniden yayımlayanlar: Akgün, Seçil ve Uluğtekin, Murat. "Misak-ı Maarif", Atatürk Yolu. Yıl: 2, Sayı:3, s. 344-346) Buradaki "eğitsel amaç", çocukları, seçme, seçilme, sorumluluk alma gibi demokrasiye alıştırmaktan başka bir şey değildir.

1924 yılında Türk Milli Eğitimi'ni incelemek ve bir rapor sunmak üzere Amerika'dan davet edilen ünlü eğitimci John Dewey, ülkemizde iki ay kadar kaldıktan sonra verdiği raporun

"Okul Disiplini" kısmında şöyle di-yordu: "Okulları çalışma halinde görmek imkânını bulmadımsa da verilen bilgilerden elde ettiğim kanaat, okul disiplini ve öğrencinin yetiştirilmesi, gereğinden fazla biçimsel bir surette olduğu merkezindedir. Bir cumhuriyette okullar, mutlakiyetle idare olunan ülkelerin okullarından büt-bütün başka bir yönetim şekli ve disiplin uygulamak zorundadırlar. Sadece emirler vermekle yetinen keyfi yönetmek, öğrenciden körükörüne (mihaniki) itaat istemek, öğrenciyi bir halk hükümeti yurttaşı olarak yetiştirmeye elverişli bir yöntem değildir. Yetkili maarif memurlarının, öğretmenler derneği vasıtasıyla, öğrencinin de okul yönetimine katılmasını ve yönetim işlerinin, öğrenci tarafından sürdürülmesini sağlamak için, disiplin yöntemi hakkında incelemelerde bulunmalarını tavsiye ederim. Bununla birlikte, öğrencinin okul yönetimine katılması hakkında belirli bir şeklin kabulü, öğrencinin, okulun fiziki sorunları gibi manevi mutlulukları için, bir sorumluluk üzerine almak gereğini algılamaları ve bu sorumluluğu üzerlerine almaları için yetiştirilmeleri derecesinde önemli değildir. (Dewey, John. Türkiye Maarifi Hakkında Rapor, 1925, s. 28)

(Bu rapor, 1 Mart 1925'te Maarif Vekaleti Mecmuası'nın 1. sayısında yayımlanmıştı. 1928 yılında aynı mecmuada yeniden yayımlanmıştır. Daha sonra, 1939, 1952, 1960 ve 1988'de olmak üzere birkaç kez daha ayrı ayrı yayımlanmıştır.)

1928 yılında Türkçeye çevrilip yayımlanan John Dewey'nin en ünlü eseri olan "Demokrasi ve Terbiye" adlı kitabı da konuya açıklık getirmiştir. Bu kitap, demokratik eğitimi en geniş boyutları ile mesleki kamuoyuna açıklamada etkili olmuştur. O zamanki Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey, bu kitabı köyde de çalışan bazı öğretmenlere şu sözlerle armağanlamıştır: "Yüzyılımızın en ünlü yüksek otoritelerinden Profesör John Dewey'nin şu pek bilinen eserini size gönderiyorum. Meslek yaşamınızda seçkin bir önder ödevini göreceğiz olan bu eseri dikkatle inceler ve irdeler ve bu ongunluk (feyz) ile çevrenizde yol gösterme ve aydınlatmayı sürdürürsünüz efendim. Başarı dileklerimle." (Inan, Rauf Mustafa Necati", Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri, s. 369).

Bu kitapta, birçok eğitim konusu ile ilgili bilgi ve görüşler açıklanmakta

birlikte, konumuzla ilgili olarak şu bölümler vardır: Bir Hayat Zarureti Olmak İtibariyle Eğitim, Toplumsal Bir İşlev olmak İtibariyle Eğitim, Yönelme Olmak İtibariyle Eğitim, Büyüme ve Gelişme Olmak İtibariyle Eğitim, Ortaya Çıkarma (İzhar) Olmak İtibariyle Eğitim, Korumacı ve İlerlemeci Olmak İtibariyle Eğitim. Bu son bölümde "Teşkil (Şekil verici) Olmak İtibariyle Eğitim", "Yeniden Yapıcı Olmak İtibariyle Eğitim" konuları incelenmiştir. Daha sonraki bölümün başlığı: "Eğitimde Demokratik Anlayış"tır. Bu bölümde demokratik ülküleri yönelik çeşitli eğitim felsefelerinin tarihsel gelişimi incelenmekte, ulusal ve toplumsal olmak itibariyle eğitim konusu tartışılmaktadır. Bu kitap, bugün de bir "değer" olmakla birlikte, yazı ve dildeki değişimler dolayısıyla bundan yararlanılmaktadır.

Yine 1928 yılında yeni okullukla ilgili olarak Mustafa Rahmi (Balaban)'ın "Dört Bucakta Mektepçilik" adlı 68 sayfalık bir çeviri kitapçığı yayımlandı. Bu kitapçıkta çevirici, çeşitli ülkelerde yeni eğitim ilkelerinin ne suretle uygulandığını görmek amacıyla geziler yapan kişilerin raporlarını Türkçeye çevirmiş ve bunları o zaman İzmir'de çıkan Fikirler mecmuasında yayımlamış ve daha sonra da bunları bir kitapçıkta toplamış. Beş yazıyı içeren kitabın en başında "Yeni Eğitim Akımlarında Ortak Esas" açıklanıyor. Daha sonra, Rusya, Avusturya, Amerika ve Almanya'daki yeni okullar tanıtılıyor. Bu kitapçık da daha önce açıkladığımız yeni okulların devamı niteliğindeki bir görüşü ülkeye getirmiştir. Bundan sonra, sıra, özellikle demokratik yaşayışla ilgili bulunan bu görüşlerin okul yaşamına geçirilmesindedir.

Bu konularla ilgili ilk etki 1926 programında görülmüştür. Burada belki ilk kez öğretimde öğrencinin "kendi kendine çalışması" gereği vurgulanmıştır. Bunun eğitim çalışmalarına yansımaları da 1929 tarihli "İlkokullar Talimatnamesi" (Yönetmeliği) ile olmuştur. Bu yönetmeliğin 125. maddesi, okulun, öğrenci için gerçek bir küçük toplum oluşturmasını istemekte ve bunun için öğrencilerin yalnız kendilerine verilen dersleri öğrenmekle ve verilen izin çerçevesinde teneffüste oynamakla yetinen bir birey halinde kalmayarak, okul içinde kendi güç ve yeteneği derecesinde ve kendi girişimi ile bazı etkinliklerde bulunması istenmiştir. Bu amaçla, temizlik, okul eşyasını ko-

ruma, onur kurulu (haysiyet divanı), kızıl kolu, gazete kolu, oyun ve spor kolu... teşkili gibi 12 adet kol ve etkinlik şekli üzerinde durulmuştur.

İlkokul yönetmeliğine giren böyle bir hüküm, o sarada ve daha sonraları bir yenilik, bir demokratik eğitim hareketi olarak uygulandı. Bu satırların yazarı da 1933-1938 yılları arasında bir köy okulunda bununla ilgili uygulamaları yaşamıştır.

Okul yönetmeliklerine bu tür eğitim ilkeleri girmeye başladıktan sonra öğretmenlere yardım etmek amacıyla, bazı eserler yazılmaya ve çevrilmeye başlamıştır. Bunlardan birkaçı şunlardır:

(Öymen), Hıfzırrahman Raşit. **Mektep İnzibatında Reform** 1929.

Kerschensteiner, G., **Vatandaşlık Terbiyesi**. Çeviren: Hıfzırrahman Raşit. 1931.

Vial, Francisque. **Condercet ve Demokratik Terbiye**. Çeviren: M. Nahit. 1933.

Piaget, Jean. **Okulda Kendi Kendini İdare**. Çeviren K. Nami. Duru. 1941.

Aytuna, Hasip Ahmet. **Okulda Disiplin**. 1940.

Bu yayınların ve bunların ortaya çıkardığı ortamın etkisiyle, 1936 yılında yeniden düzenlenen İlkokul Programı'na "İlkokul, bir topluluktur; bir toplum örneğidir." ilkesi kondu. (İlkokul Programı, 1936, Madde:2) Bu ilke, bugüne kadar da devam etmiştir. Daha önce, İlkokul Yönetmeliğinde yer alan demokratik eğitimle ilgili bu ilke, İlkokul Programı ile de yerine oturmuştur. Yine, 1936 yılında Niğde İlköğretim Müfettişi M. Zeki Oral'ın "İlkokulda Sosyal İşçimenlikler" (Etkinlikler) adlı iki formalık kitapçığı, bu çabaların somut bir belgesini teşkil etmektedir. Niğde Milli Eğitim Müdürlüğü yayını olarak çıkan ve Niğde İl Matbaasında basılan bu kitapçıkta, bu kuruluşların önemi ve yasaları açıklanmıştır. Bu esere göre, okulda kurulacak kollar şunlardır: (1) Onur kurulu, (2) Temizlik, düzenlik kolu, (3) Gazete, haberleşme ve okutma kolu, (4) Müze kolu, (5) Para biriktirme ve kooperatif kolu, (6) Müsamere ve temsil kolu (7) Spor kolu.

Eğitimcilere yönelik bu yayınlar ve düzenlemeler olurken, bir taraftan da kamuya yönelik yayınlar ve etkinlikler de görülmeye başladı. 1930'lu yıllarda Prof. Hans Kelsen'den Prof. Dr. E.

Meremencioğlu, daha genel nitelikte "Demokrasi Mahiyeti-Kıymeti" adlı bir kitap çevirdi. Bu kitap, İstanbul Devlet Basımevinde basıldı. Kitabın değeri, demokrasi kavramını, felsefesine kaçlar genel çizgileri içinde açıklamasıdır. Kitapta, "Hürriyet, Halk, Parlamento, Parlamentarizmin İslahı, Çoğunluk İlkesi, Yönetim Şeffafların Seçimi, Şekli Demokrasi ve Toplumsal Demokrasi". Bu kitap, demokrasi ile ilgili kavramları, meslek çevrelerinde belki ilk kez bilimsel olarak açıklayan bir kitap, yahut kitaplardan biri olmuştur.

1945'DE DEMOKRATİK YAŞAMA GEÇTİKTEN SONRAKİ DURUM

1945'te çok partili yaşama geçtikten sonra, demokratik yaşamla ilgili olarak, pek az kimsenin bir bilgisi ve bundan daha az bir kimsenin de yandaşlığı vardı. Bunlar da üst düzeyde eğitim görmüş ve bir yabancı ülkede öğrenim görmüş olanlardan ibaretti. Bu, toplum katlarına anlatmak, onların yaşamlarının bir parçası haline getirmek, önemli bir eğitim sorunu idi. Okullarda başlamış olan uygulamalar henüz yetersizdi; fakat, yine de bu konuda bir başlangıç olmuştu.

Demokratik yaşama geçişin ilk yıllarında "Demokrasi var, ben istediğimi söylerim, istediğimi yaparım" havası, yaygın bir anlayış olarak ortaya çıkmaya başlamıştı. Parti kongrelerinde ve günlük hayatta bunun çok değişik örnekleri yaşandı. Konuyu bilen üst düzeydeki kimselerin yasa ve yönetmeliklere hüküm koymaları yetmiyordu. Bunun, yaparak ve yaşayarak öğrenilmesi gerekiyordu. Bu düşünce, okullarda demokrasi eğitimine yeniden önem verme ve buna hız kazandırma ihtiyacını doğurdu. Bunun bir gereği olarak, 1948 tarihli İlkokul programına -1936 programında yer almış bulunan "İlkokul, gerçek bir topluluktur" ilkesinin açıklamaları arasında kapalıca ifade edilmiş olan demokratik davranışlara, demokrasi eğitimine uygun ekler yapıldı: Toplumumuzun dayandığı demokrasi ilkelerini öğrenci okulda ve derslikte uygulayarak benimser. Okulda öğrencilerin kendi aralarındaki ve öğrenci, öğretmen arasındaki karşılıklı ilişkiler, demokrasi değerlerine uyularak, değerlendirilmelidir. Okulun bütün etkinliklerinde okul topluluğunun görevine elbiriği ile çalışırken, öğrencilerin her birini, teker teker her bi-

rinin kişiliğine değer ve önem verilmediği gibi.

"Okul, öğrenci, öğretmen ve yöneticileriyle birlikte, ailelerin de katıldığı bir insan topluluğunun; işbirliği, yardımlaşma ve sorumluluk duygularıyla birbirlerine bağlandığı ve birbirlerinin sevincini, kederini, tecrübelerini ve bilgilerini paylaştığı gerçek bir hayat alanı olmalıdır" (İlkokul Programı, 1948, s.6)

Aynı düşünce, 1949 yılında çıkan yeni "Ortaokul Programına" da geçmiştir.

Daha genel bir uygulamaya yer vermek amacıyla, 1949 yılında, Milli Eğitim Bakanlığı, o yıl toplanan 4. Milli Eğitim Şurası'nın önemli bir gündem maddesini "Demokratik Eğitim"e ayırmıştır. 22-31 Ağustos 1949 tarihleri arasında toplanan 4. Milli Eğitim Şurası'nın açış konuşmasını yapan Başbakan Şemsettin Günaltay, bu konuda şunları söylüyordu: (Bazı sözcükler Türkçeleştirilerek)

"İçine girdiğimiz ve başarı ile sonuçlandırmak azminde olduğumuz sağlam demokrasinin, beklediğimiz yararlı (feyizli) sonuca varabilmesi, gençlerimizin bu alanda da donatılmalarına bağlı (mütevakkıf) görünmektedir. Bilgisizlik yüzünden demokrasi anlayışının ne garip görünüşler (tecelliler) gösterdiğine her gün tanık olmaktadır. Demokrasiyi her türlü sınırlamadan yoksun, mutlak bir başıboşluk şeklinde anlayanlar olduğu gibi başkalarının haklarına ve onuruna saldırı için açılmış bir yol sananlar da görülmektedir.

Demokrasi, insan toplumunu oluşturan bireylere, insan olarak eşit hak ve yetkiler tanıyan bir yönetim biçimidir.

Bu yönetim biçiminin gerçekleşmesi, yararlı sonuçlar vermesi, eşit hak ve yeterli tesbit ve bunların sınırlarını belirleyen yasayla uyumuna bağlıdır.

Demokrasimizi bozulmaktan korumak için yeni kuşağa gerçek demokrasi esaslarını telkin etmek, zannımca çok gereklidir. Bu yapılmadığı takdirde, demokrasiyi altüst etmek istidadındaki demagogların yalan dolan aracı olmasına yol açmış oluruz. Çocuklarımızı gerçek demokrasiye inanmış olarak yetiştirmek, bu ül-

kenin geleceğiyle çok ilgilidir. Yüksek kurulunuzun bu hususu da inceleyeceğini umuyorum." (4. Milli Eğitim Şurası, 1949, s.6,7)

1949 yılında Milli Eğitim Bakanı ve Şura Başkanı bulunan Tahsin Sanguoğlu'da yaptığı konuşmada şöyle diyordu.:

"... Bir de 'Demokrasi Terbiyesi' sorunu vardır. Biz, Türk Milleti'nin maarifçileri sıfatıyla ülkemizde bugün cereyan etmekte olan rejim değişikliğine kayıtsız kalamazdık. Çünkü, bu büyük değişiklik, bize bir takım ödevler yüklemektedir. Kalamazdık, çünkü, bu ülkede Tanzimattan bu yana, bütün öğretmen kuşakları daima ülkenin aldığı (İktibas ettiği) fikirlerin ön safında bulunmuşlardır. Bu ödevi, aynı zamanda, seleflerimize karşı da borçluyuz.

"Bu ülkede uygarlığın ön safında öğretmenler dövülmüştür. Bu ülkede özgürlük fikrinin ön safında öğretmenler dövülmüştür. Bu ülkede cumhuriyet için yine ön safta öğretmenler dövülmüşlerdir. Bu sefer, bu demokrasi idealinin ön safında da yine bizim arkadaşlarımız bulunacaklardır. Buna hiç şüphem yok. (Alkışlar) Demokrasi yönetimi, yeni bir eğitim sorunudur. Ülkeye yeni bir fikrin maledilmesi sorunudur. Bu fikri yeni kuşaklara gereği gibi aşılacak ve bu yeni hayat tarzını onlara fiilen öğretecek yine öğretmenlerimizdir." (A.g.e., s.27)

Bu Şura'da "Eğitim ve Öğretimde Dayanılan Demokratik Esaslar" komisyonu, Bakanlık'ın daha önce hazırladığı "Demokratik Eğitim" raporunu inceledi. Yapılan tartışma ve müzakereler sonunda bu fikirleri rapora ekleyecek yeni bir komisyon kuruldu. Bu komisyonda Kemal F. Arık, Fethi Çelikbaş, Kâzım Nami Duru, Rifat Necdet Evrimer, Fuat Gündüzalp, Hüseyin Nail Kubalı, Osman Yüksel, Şevket Erdem, Feriha Baymur ve Vedide Baha Pars vardı. Hazırlanan rapor, komisyonda yeniden müzakere edildi. Bu rapor, Şura'nın genel kurulunda yeniden tartışıldı.